

В.П. Коломійчук¹, І.В. Шалімов², Ю.Л. Бредіхіна¹

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ ЗАПОРІЗЬКОГО МІСЬКОГО ДИТЯЧОГО БОТАНІЧНОГО САДУ

¹Мелітопольський державний педагогічний університет²Запорізький міський дитячий ботанічний сад**Ключові слова:** інвентаризація, рослини, колекції

Доведені данні щодо сучасного стану насаджень Запорізького міського дитячого ботанічного саду та окреслені окремі цілі та напрямки подальшого розвитку на засадах інвентаризації, проведеної у 2007 році.

Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва "Запорізький міський дитячий ботанічний сад", який був створений наприкінці 50-х рр. ХХ ст., благоустрій території парку був завершений у 1964-1965 рр. За станом на 1966 рік в деревно-декоративних насадженнях парку налічувалось 10 тис. дерев і 6 тис. кущів і близько 200 видів чагарників. Як об'єкт природно-заповідного фонду України місцевого значення відомий з 1971 р., розміщений у північно-східній частині м. Запоріжжя. Сучасна площа ботанічного саду становить 12 га.

Основною метою створення ботанічного саду було залучення учнів і вчителів шкіл міста до навчальної, науково-дослідної природоохоронної діяльності та проведення екологічної пропаганди серед міського населення великого промислового міста. У якості природно-історичної цінності парку-пам'ятки визначено значну сукупність різновидів деревно-чагарникових, квіткових і трав'янистих видів з багатьох кліматичних зон Європи та Азії. Крім того, територія парку може бути місцем проходження практики учнів шкіл, студентів, вчителів і викладачів міста та області [1,5].

Восени 2007 р. в рамках проекту утримання та реконструкції цієї території ПЗФ України ми провели інвентаризацію зелених насаджень парку згідно галузевих комунальних норм, які викладені в інструкції з технічної інвентаризації зелених насаджень у містах і селищах міського типу України [2]. Інвентаризація проводилася в натурі з використанням наявних планів з масштабом 1:100. Для зручності проведення обліку деревних насаджень територія об'єкту була розділена нами на 26 кварталів. Межами кварталів слугувала існуюча на сьогодні система алей та доріжок парку.

В процесі інвентаризації дерев до облікових відомостей заносилося наступна інформація: номер облікової ділянки (кварталу), вид насаджень, видова назва дерева або чагарнику, вік, висота, діаметр стовбура на висоті 1,3 м, кількість дерев та чагарників в кварталі та їх стан. Також проводилася інвентаризація квітників, газонів, живоплотів [2,4].

Майже всі види у складі насаджень ботанічного саду за виключенням дериватів заплавної лісу у нижній частині парку, які формують тополі чорна і біла, бузина чорна, свидина кров'яна та ін., є інтродуцентами. При дослідженні видового складу флори ми використовували традиційні ботанічні і дендрологічні методики (Дендрофлора України..., 2002,2005; Деревья и кустарники..., 1986;

Калініченко, 2003; Колесников, 1974). Аналіз флори проводився за матеріалами каталогу рослин Запорізького міського дитячого ботанічного саду [3] та власними спостереженнями. Видові назви більшості рослин наведені за "Определителем высших растений Украины" (1999).

Всього у відкритих насадженнях ботанічного саду нами виявлено 631 вид рослин, що відносяться до 3 відділів, 161 родини. Найчисленнішими з дерев і чагарників є наступні родові комплекси: сосна (16 видів), ялівець (15), таволга (9), жимолость і кизильник (по 8), клен і верба (по 7), магнолія і шипшина (по 6 видів). За біоморфологічним спектром відмічено 106 видів дерев, 95 видів чагарників. Також в насадженнях відкритого ґрунту ботанічного саду зростають 420 видів трав'янистих рослин. Підрахована загальна кількість дерев у відкритих насадженнях ботанічного саду, що становить 1339 екземплярів з яких 270 знаходяться у доброму стані, 592 екз. – у задовільному і 477 екз. потребують зносу. Кількість чагарників відкритих насаджень становить 530 екземплярів, з них 388 екз. знаходяться у доброму стані, 85 екз. – у задовільному і 57 екз. – потребують зносу.

З видів парку найбільшу наукову цінність становлять з відділу голонасінних: *Ginkgo biloba* L., *Chamaecyparis lawsoniana* Parl., *Ch. pisifera* Sieb. et Zucc., *Metasequoia glyptostroboides* Hu et Cheng, *Larix americana* Michx., *L. decidua* Mill., *L. sibirica* Ledeb., *Pseudotsuga menziesii* (Mird.)Franco, *Pinus armandi* Franch., *P. mugo* Turra, *Taxus baccata* L., *Abies cephalonica* Loud., *Juniperus excelca* Bieb., а з відділу покритонасінних: *Albizia julibrissin* Durazz., *Quercus borealis* Michx., *Liriodendron tulipifera* L., *Magnolia kobus* DC., *M. loebneri* Kache, *Phellodendron amurense* Rupr., *Paulownia tomentosa* (Thunb.) Steud., *Rhus typhina* L., *Cercis canadensis* L., *C. chinensis* Bge. та багато інших видів.

Типово у насадженнях парку поширені хвойні: *Pinus pallasiana* D.Don, *P. silvestris* L., *Thuja occidentalis* L., *Platycladus orientalis* (L.)Franco, *Picea pungens* Engelm., *Juniperus virginiana* L., а також листяні породи: *Betula pendula* Roth., *Salix alba* L., *Ulmus glabra* Huds., *U. pumila* L., *U. caprinifolia* Rupr. ex G.Suckow, *Aesculus hippocastanum* L., *Gleitsia triacanthos* L., *Juglans regia* L., *Quercus robur* L., *Cetlis occidentalis* L., *Catalpa bignonioides* Walt., *Acer platanoides* L., *A. pseudoplatanus*, *A. saccharinum* L., *A. negundo* L., *Tilia cordata* Mill., *Robinia pseudoacacia* L., *Sophora japonica* L., *Populus alba* L., *P. nigra* L., *Padus serotina* (Ehrh.)Agardh., *Morus alba* L., *Fraxinus exelsior* L.

Серед чагарникових видів цінними у парку є: *Berberis thunbergii* DC., *Buddleja davidi* Franch., *B. Alternifolia* Maxim., *Syringa persica* L., *Sambucus nigra* L. f. *laciniata*, *Spartium junceum* L., *Hibiscus syriacus* L., *Wisteria shinensis* (Sims.) Sweet, *Sorbaria sorbifolia* (L.) A.Br., *Lonicera japonica* Thunb., *Ziziphus jujuba* Mill., *Calycanthus floridus* L., *Kolkwitzia amabilis* Graebn., *Kerria japonica* (L.) DC., *Cotoneaster divaricatus* Rehd. et Wils., *Potentilla fruticosa* L., *Paeonia suffruticosa* Andr., *Pyracantha coccinea* Roem., *Securinega officinalis* (Pall.) Rehd., *Juniperus seravschanica* Kom., *J. chinensis* L.

Типовими чагарниками парку є: *Amorpha fruticosa* L., *Berberis vulgaris* L., *Ligustrum vulgare* L., *Sambucus nigra* L., *Syringa vulgaris* L., *Lonicera tatarica* L., *Laburnum anagiroides* Medic., *Caragana arborescens* Lam., *Corylus avellana* L., *Magonia aquifolium* (Purh.) Nutt., *Philadelphus coronarius* L., *Buxus sempervirens* L., *Swida sanguinea* (L.) Opiz, *Cotinus coggygria* Scop., *Spiraea x vanhouttei* (Briot) Zab., *Rosa canina* L., *Forsythia europaea* Deg. et Bald., *Juniperus sabina* L. та багато інших.

Окремі ділянки парку виділені під теплиці, розарій, насадження багаторічних трав. Теплиці відрізняються направленістю використання та складом колекцій. Тут представлені колекції сукулентних рослин (близько 600 видів і різновидів), тропічної і субтропічної флори (близько 900 видів і різновидів), плодкових тропічних рослин (60 видів та різновидів), папоротей та бромелій (120 видів і різновидів). Крім того, тут функціонують тепличні розсадники, де вирощують нові сорти троянд, хризантем, кал тощо.

Також у ботанічному саду є розсадники та експериментальні майданчики дендрофлори, де проводяться спостереження за їх розвитком в умовах Лівобережного Степу України; розарій, де зібрані колекції троянд (близько 130 сортів); колекційна ділянка трав'янистих рослин (близько 400 видів та різновидів).

На засадах інвентаризації власне нами розроблені шляхи подальшого розвитку ботанічного саду дендрологічного напрямку, у вигляді довгострокових: розширення наукових та експозиційних колекцій; створення нових експозицій відкритого та закритого ґрунту ("Японський

сад", "Водні рослини", "Заплавний ліс", рокарій, тощо); реконструкція існуючих насаджень і тепличних споруд та оперативних цілей управління: видання каталогу колекцій ботанічного саду; подальша інтродукція хвойних і вічнозелених листяних, як найбільш декоративних для регіону; розширення колекцій за рахунок співпраці з науковими та виробничими закладами відповідного профілю; розробка та впровадження проекту декоративно-квіткового оформлення території ботанічного саду до святкування 50 річчя з дня заснування; створення квітника одно- та багаторічних рослин поблизу центральної алеї; подальше вдосконалення експозиції троянд; завершення створення експозицій хвойних з переважанням представників роду сосна (*Pinus* L.) та представників родини Таксодієвих (*Taxodiaceae* F.W.Neger.); створення бонсайної колекції, нових газонів; регулярний догляд за існуючими насадженнями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єрьоміна Т.І. Рослинне царство Землі // Роль ботанічних садів і дендропарків в науково-просвітницькій діяльності та інтродукції рослин. - Мат-ли міжнародної наукової конференції, присвяч. 45-річчю Запорізького міського дитячого ботанічного саду. - Запоріжжя: Б.в., 2003. - С.1-7.
2. Інструкція з технічної інвентаризації зелених насаджень ГKN 03.08.007-2002 у містах і селищах міського типу України // Держбуд України. - Київ, 2002. - 20 с.
3. Каталог рослин Запорізького міського дитячого ботанічного саду. - Запоріжжя: Управління освіти Запорізької міської ради, 2003. - 52 с.
4. Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження проектів утримання та реконструкції парків-пам'яток садово-паркового мистецтва (метод. рекомендації) / Пархісенко Л.В., Гребенюк Є.М., Гуцал О.В. та ін. - К.: Фітосоціоцентр, 2004. - 26 с.
5. Шалімов І.В. Основные направления интродукции растений в открытом грунте Запорожского городского детского ботанического сада // Роль ботанічних садів і дендропарків в науково-просвітницькій діяльності та інтродукції рослин. - Мат-ли міжнародної наук. конф., присвяч. 45-річчю ЗМДБС. - Запоріжжя, 2003. - С.102-103.

Надійшла 19.03.2008р.

В.П. Коломійчук, І.В. Шалімов, Ю.Л. Бредихіна

Інвентаризація зелених насаджень Запорожського городского детского ботанического сада

Приведены данные по современному состоянию насаждений Запорожского городского детского ботанического сада и определены некоторые цели и направления дальнейшего развития по итогам инвентаризации 2007 года.

Ключевые слова: инвентаризация, растения, коллекции

V.P. Kolomyichuk, I.V. Shalimov, Y.L. Bredichina

Inventarization of green plants of Zaporizhzhya City Children Botanical Garden

The data on modern condition of Zaporizhzhya City Children Botanical Garden are given in this issue. Some aims and directions of farther development by the results of 2007 year inventarization.

Key words: inventarization, plants, collections

Відомості про авторів:

Коломійчук В.П., к.біол.н., доцент Мелітопольського державного педагогічного університету;

Шалімов І.В., зав. відділом Запорізького міського дитячого ботанічного саду;

Бредихіна Ю.Л., асистент кафедри ботаніки Мелітопольського державного педагогічного університету.

Адреса для листування:

Шалімов Ігор Валерійович, 69068, м. Запоріжжя, вул. Чарівна, 11, Запорізький міський дитячий ботанічний сад.

Тел.: (061) 217-11-88